

ефективно працюють на мікрорівні лише при наявності раціональної структури економіки, яка сама по собі не створюється. Тому економічна безпека держави повинна формуватися й підтримуватися за допомогою державних органів та інститутів ринку.

В умовах загальної кризи, яку переживає Україна, за всіма головними показниками та критеріями стану суспільства досягнуті або перевищені критичні значення параметрів національної безпеки. Тому розробка будь-якої програми першочергових або довгострокових заходів щодо забезпечення економічної безпеки держави та практичні дії в цьому напрямку мають спиратися на чітке усвідомлення сучасних загроз.

Шлях побудови економічної безпеки держави полягає в єдності оцінок ступеня вразливості економіки для злочинних посягань і можливості матеріалізації загрози (1). Щоб запобігти або усунути появу конкретної загрози (2) застосовується один із головних базових елементів економічної безпеки – захист. Він втілює в собі комплекс заходів щодо запобігання або локалізації збитків, нейтралізації зазіхань, ворожих дій, небезпек.

Отже, економічна безпека держави є складовою протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки, оскільки економічні відносини є базисними, вони визначають своїм характером і рівнем розвитку всі інші суспільні відносини. Так само без економічної безпеки країни неможливо забезпечити всі інші сфери, національну безпеку в цілому, а для ефективної протидії доцільно удосконалювати кримінальне та кримінально процесуальне законодавство України з урахуванням позитивного міжнародного досвіду.

Список бібліографічних посилань:

1. Акімова Л. М. Сутнісна характеристика основних загроз в економічній безпеці держави. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2016. № 10. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1247>.

2. Сазонов В. В. Визначення основних загроз економічній безпеці України як основа для вироблення заходів протидії економічній злочинності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 4. URL: http://pap.in.ua/4_2019/102.pdf.

УДК 343. 125. 133(477)

Уляна Олегівна ЗАЄЦЬ,

ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

ВИД І РОЗМІР ШКОДИ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ЕЛЕМЕНТ ПРЕДМЕТА ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У п.3 ч.1 ст. 91 КПК України законодавець задекларував положення, відповідно до якого вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, підлягають доказуванню в кримінальному провадженні. Суттєвого значення встановлення цієї обставини має у разі вчинення, по-перше, так званих матеріальних складів злочину; по-друге, задля правильного визначення кваліфікуючих ознак (наприклад, дії, вчиненні у великих або особливо великих розмірах; заподіяння значної майнової шкоди тощо). У цьому контексті слід відмітити твердження Є. В. Віденко, що доказування виду й розміру заподіяної шкоди передбачає не лише обґрунтування цивільного позову

з метою її відшкодування, але й має кримінально-правове значення. Це пояснюється тим, що розмір заподіяної шкоди належить до об'єктивної сторони вчиненого злочину, визначає ступінь його суспільної небезпечності, а нерідко й кримінально-правову кваліфікації (1, с. 258). Має рацію і Т. М. Барабаш, що доказувати вид, розмір і характер шкоди, завданої злочином, необхідно для визначення розміру стягнення за цивільним позовом і обсягу майна, на яке можливе накладання арешту. Також характер і розмір шкоди можуть бути обставинами, від яких залежить кваліфікація злочину (наприклад, ухилення податків від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)), визначення ступеня вини і розміру покарання підсудного. Так, розмір шкоди, завданої ухиленням від оподаткування, є однією з кваліфікуючих ознак такого складу злочину як завдання шкоди державні у великих і особливо великих розмірах. Для визначення характеру і ступеня суспільної небезпечності злочину необхідно встановити розмір шкоди, що іноді має вирішальне значення для визначення діяння злочинним і визначення тяжкості злочину (2, с. 79). Натомість, як свідчить слідчо-судова практика, на стадії досудового розслідування під час доказування виду і розміру шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, виникають численні труднощі, які, насамперед, пов'язані з недосконалістю кримінального процесуального законодавства. Більш того, у зв'язку з відсутністю належного та ефективного правового механізму забезпечення відшкодування потерпілому шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, досить часто порушується право на судовий захист, гарантоване статтями 55, 124 Конституції України. Особливого гостро на сьогодні означена проблематика постає у зв'язку з проведенням на сході нашої країни Операції об'єднаних сил (раніше – Антитерористичної операції). Більш того, з цього питання законодавство України характеризується однозначністю щодо його правозастосування або ж взагалі відсутністю регулювання цих правовідносин. Наочним свідченням цього є правова позиція Великої Палати Верховного Суду та окрема думка суддів Великої Палати Верховного Суду Анцупової Т. О. та Яновської О. Г. щодо постанови від 4 вересня 2019 року (справа № 265/6582/16-ц, провадження № 14-17 цс 19).

У продовженні звернемо увагу на те, що в науковій літературі, наприклад, В. О. Навроцьким, висловлена думка з приводу того, що не зовсім правильно законодавцем предмет доказування названо «вид, розмір і тяжкість шкоди». На думку правника, по-перше, доказувати потрібно не просто шкоду, а заподіяні злочином наслідки. Вказівка на «шкоду» орієнтує на пошук наслідків лише майнового та матеріального характеру. По-друге, наведена обставина вже містить вказівку на склад злочину. По-третє, вид і розмір наслідків вичерпно характеризують їхню тяжкість, а тяжкість не є самостійною характеристикою заподіяної шкоди (наслідків). Дослідник зазначає, що одні й ті самі обставини можуть в одних випадках враховуватися в процесі кваліфікації, а в інших – під час призначення покарання (наприклад, якщо наслідки злочину, названі в диспозиції кримінально-правової норми, відіграють роль кваліфікаційних ознак). Якщо наслідки не є обов'язковою ознакою злочину і належить до так званих факультативних ознак складу, то їх варто врахувати під час призначення покарання в межах санкції норми Особливої частини, де вони постають чинником, яким визначено ступінь суспільної небезпечності вчиненого злочину (3, с. 179).

Список бібліографічних посилань:

1. Віденко Є. В. Цивільний позов у кримінальному провадженні України як «інструменту» захисту прав потерпілого. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 5. С. 368-370.
2. Барабаш Т. М. Предмет доказування у кримінальних справах про ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів: дис. канд. юрид. наук: 12. 00. 09. Київ, 2002. С. 210.
3. Навроцький В. О. Теоретичні поняття кримінально-правові кваліфікації. Київ: Атіка, 1999. С. 263.

УДК 343. 149

Олена Петрівна ЗАВОРІНА,

викладач кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-7477-3570>

Олег Олександрович КОМАРЕНКО,

курсант 3 курсу факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКАЗІВ У СУДІ

Процесуальний порядок визначення обсягу доказів та їх дослідження регламентовано ст. 349 Кримінального процесуального кодексу України. Цією нормою процесуального закону встановлено, що після роз'яснення обвинуваченому суті обвинувачення головуєчий з'ясовує думку учасників судового провадження про те, які докази потрібно дослідити та про порядок їх дослідження.

Суд, керуючись загальними засадами здійснення кримінального провадження, перед безпосереднім дослідженням доказів має забезпечити змагальність, рівність сторін та свободу в поданні ними своїх доказів і доведенні перед судом їх переконливості.

У кримінальному процесуальному законодавстві вжито термін «обсяг доказів», який раніше не використовувався в теорії доказування. Термін «обсяг доказів» є оціночним поняттям і тому потребує більш глибокого вивчення (1, с. 159).

Оскільки кримінальний процесуальний закон не встановлює чітко визначеного порядку і послідовності дослідження під час судового розгляду доказів, відсутність встановленого єдиного порядку в цьому напрямі свідчить про те, що законом підтримується творчий, пізнавальний підхід до дослідження доказів за умови встановлення чіткого порядку проведення судового розгляду, визначеного кримінальним процесуальним законом. Право визначити обсяг доказів, які підлягають дослідженню, та порядок їх дослідження, належить суду, з урахуванням точки зору учасників судового провадження і специфіки конкретних обставин справи, яка стала предметом судового розгляду.

Виходячи з аналізу норм кримінального процесуального законодавства, можна зазначити про відсутність нормативного визначення поняття «обсяг